

Катарина В. БЕГОВИЋ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 8. 6. 2026.
Прихваћен: 15. 6. 2026.

ФРАЗЕОЛОШКИ МОДЕЛИ СА ЗНАЧЕЊЕМ 'УЗАЛУДАН ПОСАО' У ДАНИЧИЋЕВИМ ПОСЛОВИЦАМА**

– Компонентни фразеологизми с глаголом *искати* –

У раду се анализирају компонентни фразеологизми с глаголом *искати* у Даничићевим *Poslovicama*, који деле заједничко фразеолошко значење 'настојати доћи до онога до чега се не може доћи / што се не може остварити'. Анализом семантике базних синтагми које улазе у фразеологизацију издвајају се основни структурно-семантички модели у континууму који се простире од крајње отежаног доласка до жељеног исхода, преко његове недоступности у датим околностима, до логичке или онтолошке немогућности садржане у природи циља којем се тежи. Посебна пажња посвећује се односу конкретних дубровачких фразеологизама и интернационалних фразеолошких модела *impossibilia*. Анализа показује да дубровачки фразеолошки корпус представља језички и културолошки аутентичну реализацију разматраних модела и потврђује његов значај за даља истраживања српске фразеологије и паремиологије.

Кључне речи: Ђуро Даничић, пословице, фразеологија, историја српског језика, фразеолошки модели, *impossibilia*, глагол *искати*.

1. Увод

Даничићеве *Poslovice* из 1871. године, изузев приређивачке делатности¹, нису заокупљале озбиљнију пажњу истраживача у српској филологији. Корпус пословица које је Даничић уредио и објавио 1871. године у Загребу одсликава специфичности паремиолошког и фразеолошког фондуа дубровачког

* katarina.v.begovic@gmail.com; ORCID: 0009-0002-7669-7468

¹ Године 2024, Међународни славистички центар издао је фототипско издање Даничићевих *Poslovica* уредника Д. Мршевић-Радовић и А. Милановића (Даничић 2024 [1871]). Прву фототипију (ур. З. Бојовић и Д. Мршевић-Радовић) МСЦ је објавио 1996, на 125-годишњицу оригиналног издања. Издање из 2024. обогато је, међутим, Регистром кључних речи (209–383), заједно с Напоменама о регистру кључних речи са упутствима за употребу (195–205). Након овога, дат је и издвојен Регистар пословица са напоменама Ђуре Даничића (385–398).

говора 17. и 18. века и представља један од најзначајнијих извора за проучавање паремиологије у србистици, заједно с Вуковим *Народним српским пословицама* и *Причтама* Ј. Мушкатиновића (Бојовић/Мршевић Радовић 2024: 192).² За нас је значајно то што се у Даничићевој грађи налазе различите фразеолошке форме, укључујући фразеологизме³ у ужем смислу, као и у осталим паремиолошким збиркама 18. и 19. века (Вуловић/Миланов 2018: 206).

Предмет анализе у овом раду су фразеолошке јединице с глаголском лексемом *искати* у корпусу Даничићевих пословица са значењем ‘настојати доћи до онога до чега се не може доћи / што се не може остварити’, тј. ‘радити веома тежак / узалудан / немогући посао’. Од укупно 69 наведених јединица које чине фразеогнездо *искати*, 12 чине компонентни фразеологизми с реченим фразеолошким значењем:

бр.	јединица
(1192)	Iskat' glavnu od mrtva. D. ⁴
(1193)	Iskat' grudi u zadnjem kvartijeru. D.
(1194)	Iskat' koljenac u boturu. D.
(1196)	Iskat' meda ljuta. D.
(1197)	Iskat' muža kćeri udanoj. D.
(1198)	Iskat' slame na požaru. D.
(1209)	Ište Mariju Perlaviju. Z.
(1210)	Išteš materi muža. D. ⁵
(1211)	Ište roge ljeljenove. Z.

² Примарно, у питању је познати сачувани рукопис дубровачких пословица *Проричја словинска* из 1697. године (о ауторству рукописа в. нпр. Франић 2004). Гиљфердинг је рукопис објавио у Петербургу под именом *Старинный сборникъ сербскихъ пословицъ* 1868. године с различитим пропустима, који су добрим делом резултат нормализовања транслитерације с латинице на ћирилицу – ћирилички оригинал рукописа није сачуван, док је ред пословица у латиничном рукопису остао азбучни (Бојовић/Мршевић Радовић 2024 [1996]: 191). Даничић се прихвата сређивања и објављивања ових пословица, а у свој корпус укључује и пословице из рукописа Ива Алетина (*ibid.*; о доласку његова оца из Баната у Дубровник кратко исп. Балабанић 1991: 207), Дела Белина речника *Dizionario italiano-latino-illirico* (1728, Венеција) и Басни Ђура Фериха *Fabulae ab illyricis adagiis desuptae* (1794, Дубровник, преведене с латинског) (Даничић 2024 [1871]: 11–14).

³ О познатој подели на фразеологију у ужем и ширем смислу в. Ожегов 1974: 182–218; Мршевић Радовић 1987: 11–24; Вуловић 2015: 20–25.

⁴ „Poslovice iz sva četiri pomenuta izvora ja sam ovdje složio u azbučni red zabilježivši kod svake iz koga je izvora: D stoji kod onijeh iz dubrovačkoga rukopisa, – Z kod onijeh iz zagrebačkoga rukopisa, – Db kod onijeh iz Delabelina rječnika s italijanskom riječju kod koje u rječniku stoji poslovice, a k slovima Db dodano je još ² kod onijeh poslovice koje se ne nalaze u oba izdanja toga rječnika nego samo u drugom, – kod poslovice iz Feričeve knjige stoji F i do njega broj koji pokazuje na kojoj je strani poslovice” (Даничић 2024 [1871]: 13–14).

⁵ Фразеологизам се у корпусу пословица Иве Алетина јавља у две варијанте: (1210) *Ište materi muža. Z.*, (3585) *Pogj', išti materi muža. Z.*

(1212)	Išteš mačku s pet nogami. D.
(1215)	Išteš u Jegjupka mlijeka. D.
(4471)	Šimuna iskat' po Zadru. D.

Корпус се разматра у оквирима структурно-семантичког моделирања и историјско-етимолошког метода руске фразеолошке школе В. Мокијенка (Мокијенко ²1989; Бирих et al. 2020), на која се наслањају синхрона и дијахрона истраживања Д. Мршевић-Радовић (1987; ²2014).⁶ Посебна пажња посвећује се семантици одабраних фразеологизама, која се посматра се у складу с актуелним разматрањима природе фразеолошког знака (нпр. Мелерович/Мокијенко 2008; Вуловић 2015; Зикова 2019).

2. Модели са општим фразеолошким значењем⁷ 'настојати доћи до онога до чега се не може доћи / што се не може остварити'

Одабране јединице с компонентом *искати* су синонимни⁸ компонентни фразеологизми који се јављају у различитим структурно-семантичким моделима.⁹ Глагол *искати* је њихов заједнички именитељ, док остатак фразеолошке структуре пролази кроз метафоричку транспозицију. Глаголска лексема реализује се у два лексичка значења у ексцерпираном корпусу: (1) „I. 1. обраћати се неком с циљем да се нешто добије, тражити; тражити с молбом, молити” и (2) „3. а. настојати да се нешто или неко нађе, пронађе, да се нешто открије, спази, трагати за нечим, за неким” (s. v. *искати*, РСАНУ). Међутим, наведена разлика у семантичким реализацијама глаголске лексеме није пресудна за анализу – оно што је релевантно јесте општа семантика намере да се дође до онога за чиме се трага. С друге стране, структура и семантика базних синтагми у процесу фразеологизације сужавају наведено опште фразеолошко значење. Критеријум за класификацију корпуса зато је примарно семантички. Структурно, прави објекат који захтева глагол *искати* увек је заједнички именитељ анализираним јединицама, без обзира на специфичности појединачних синтаксичких модела.

Потребно је истаћи и следеће. Разматрани корпус је аутентичан и дијахронијски и дијатопијски и у њему ваља очекивати културне специфич-

⁶ Овде се морају поменути и Н. Вуловић Емонтс и А. Пејановић, које, без обзира на различите специфичности приступа корпусу, остају у оквирима руске фразеолошке школе В. Мокијенка.

⁷ О природи фразеолошког значења и двострукој денотацији в. нпр. Вуловић 2015: 98–100; Зикова 2019: 89.

⁸ Основне податке о фразеолошкој синонимији в. у Вуловић 2015, где се наводи и преглед литературе.

⁹ Разматрано значење остварује се и јединицама с другим компонентама, уп. нпр. (4018) *Šilom poč' u drva a s rešetom na vodu. D.*, или читав низ јединица које се остварују са императивом глагола *поћи* као подршком окружења – (3587) *Pogj', mlati gloginje. Z.*, (3596) *Pogji šturke škopit'. D.* итд. Овакве јединице остају ван анализе предвиђене радом.

ности дубровачке говорне и писане традиције сачуване у фразеолошком знаку. Међутим, различити фразеолошки модели *impossibilia* посведочени су већ у грчким и латинским изворима, део су европског наслеђа и последица су општег когнитивно-типолошког обрасца који језичка слика света бележи, уп. *мусти јарца* – τράγον ἀμέλγειν (CPG II 1851: 695); *испразнити море* – θάλατταν ἐκκενῶσαι (CPG II 1851: 226); *писати по води* – ἐν ὕδατι γράφειν (CPG II 1851: 134); *цедилом захватати воду* – τῷ κόσκινῳ τὸ ὕδωρ ἀντλεῖν (CPG II 1851: 355) и сл. С тим у вези, могу се очекивати локалне специфичности у конкретној реализацији различитих универзалних модела *impossibilia*. Осим наведеног, треба имати у виду и то да су пословице, заједно са нпр. анегдотама, бајкама, легендама, један од „пријемљивих” (Толстој 1995: 20) жанрова, способних за интерференцију са туђим вербалним културним кодовима. То важи и за фразеологизме забележене у старим паремиолошким збиркама, које ће нарочиту популарност доживети у Европи током ренесансе (довољно је поменути чувена *Adagia* Еразма Ротердамског, која бележи различите типове *impossibilia*)¹⁰.

Грађу смо, с обзиром на структурно-семантичке особености, разврстали у четири групе.

2.1. Значење ‘настојати доћи до постојећег објекта у условима који онемогућавају његово прибављање’

Iskat' slame na požaru. D.

Слама је постојећи и доступан објекат, али не у околностима које подразумева мотивациона база фразеолошке јединице.

Iskat' glavnu od mrtva. D.

РЈАЗУ под одредницом *glavna* упућује на *главницу*: „danak što se plaća na svakoga ožeñena čovjeka (na ožeñenu glavu)” (s. v. *glavnica*, РЈАЗУ). Главница (дуг) постоји, али се више не може наплатити.

Iskat' grudi u zadnjem kvartijeru. D.

Квартијер је италијанска позајмљеница са значењем четврти на које се заклана животиња дели у дубровачком говору: „tal. quartiere, чему је најстарије значење: четвртina [...] **a**. четвртina, kad se životiña (a i čelade) rasiječe ili rastrgne na četvero. – Ovoga značenja nema u talijanskome književnome jeziku. – Od XVII vijeka u Dubrovniku [...] **b**) (u mesarnici) govede bedro a i predña noga. Iskat grudi u zadñem kvartijeru (D). Svaki kvartijer o svom vratnu visi [...] Za toj mesa od krave ništare ne oстане, er njetko hoće spredñe, a njetko kvartijere zadñe. (D). Poslov. danič.” (s. v. *kvartijer*, РЈАЗУ). Слика примарног денотата је рашчитана: *квартијер* је четвртina истранжиране животиње; *груди* припадају предњем делу, стога их је узалудно тражити у последњој преосталој четврти.

¹⁰ Грађа *Adagia* доступна је на сајту *Desiderius Erasmus*, в. одељак Извори.

(1215) *Išteš u Jegjupka mlijeke. D.*

Лексему *Јеђупак* РЈАЗУ бележи са значењем „čovjek iz Jeđupta (Egipta), Misirac, ali znači često i Ciganin, jer se mislilo (a i sami su kazivali) da su Cigani iz Misira [...]” (s. v. *Jeđupak*, РЈАЗУ). Посведочена је код чакавских писаца, а у Дубровнику од XVII века у значењу ‘Циганин’. Уп. код Вука (2015 [1836]) – (5639) *Тражи у Циганке кисела млијека*. И. Касумовић анализира варијантне јединице код Вука и код кајкаваца налазећи им извор у старогрчком:

У Циганке тражити кисела млијека. Тражити што ондје, гдје није прилике, да се не може наћи; јер Циганка и сама проси млијеко. Вук 338. [...] Izvor je ovim poslovicama grčka: 'Σ τοὺς γύφτους γὰρ πρὸς γάμιν (Здѣмъ ѣнъ халкѣѣси) (Касумовић 1911: 156).

Негативне стереотипне представе у вези са овом етничком групом (сиромаштво, номадски начин живота, необразованост итд.) бележи и језичка слика света у Даничићевим пословицама, уп. нпр. *Mjeseče lijepo sjaš, ali malo griješ, reče Jegjupka. D.*; (2684) *Ne moć' stati na jednom mjestu kano Jegjupak. D.*; (2820) *Ne valjat' za što godi kako Jegjupak za pismo. D.*; (5763) *Zanovetaš kako pjana Jegjupka. D.*

2.2. Значење ‘настојати успоставити већ постојећи однос’

Ову групу чине јединице у којима је објекат потраге већ успостављен однос, па је самим тим његово поновно успостављање сувишно и немогуће. У изразу (1197) *Iskat' muža kćeri udanoj. D.* немогућност произлази из чињенице да је кћи већ удата, док се у варијантама (1213) *Išteš materi muža. D.*, (1210) *Ište materi muža. Z.*, (3585) *Pogi', išti materi muža. Z.* тражи муж жени која је већ мајка, при чему се полази од традиционалног схватања породичног поретка, у којем мајчинство подразумева већ успостављен брачни однос.

2.3. Значење ‘настојати доћи до непостојећег објекта’

Прототипични фразеологизми с наведеним значењем базне синтагме су (1196) *Iskat' meda ljuta. D.* и (1212) *Išteš mačku s pet nogami. D.* Обе јединице заснивају се на немогућем објекту потраге, међутим, механизам транспозиције није исти због семантике лексема саставница фразеолошке структуре. У првом случају немогућност произлази из онтолошки немогућег ентитета (мачка с пет ногу), док се у другом заснива на споју прототипично неспојивих својстава (љути мед), па се објекат тражења посматра као оксиморон.

У ову групу уврштен је и фразеологизам (1209) *Ište Mariju Perlaviju. Z.* Наиме, када се узме у обзир Богишићево тумачење лексема *Перлавија*, забележено међу непознатим речима у Даничићевом предговору *Пословица* – „Bogišić mi pisa da je neka Marija Perlavija bila negda na glasu ljepotica u Dubrovniku” (s. v. *Perlavija*, Даничић 2024: 23), објекат потраге је ван домаћа трагаоца јер више не представља реалну особу већ симбол недостижне лепотице.

Фразеолошку јединицу на међи разматраних модела представља јединица (1211) *Ište roge ljeljenove*. Z. За разлику од претходних објеката потраге, рогови јелена (уп. *lejen*, РЈАЗУ) постоје. Међутим, овај је предмет изузетно редак, вредан и тешко доступан; организују се потраге за јеленским роговима у време када их јелен одбацује.¹¹ Јелен је поштована соларна животиња у српској и словенској култури и митологији, а његови рогови имају велику симболичку вредност (s. v. *јелен*, СМ; СМР; Лома 2002: 145). Тешка доступност овако значајног објекта у метафоричком преносу резултира фразеолошким значењем потраге за оним што је (готово) немогуће пронаћи. За разлику од претходних јединица, овај фразеологизам је мање типичан представник анализираних групе: (1) објекат потраге у овој јесте реалан предмет; (2) чињеница да га је тешко уочити у шуми јер личи на суву грану дрвета семантички га повезује са наредним фразеолошким моделом.

2.4. Значење 'тражити појединачни елемент у мноштву истоврсних или веома сличних елемената'

Како је Шимун било (и даље је) врло често име у Далмацији, потрага у примарном денотату фразеологизма (4471) *Šimuna iskat' po Zadru*. D. своди се на тражење онога што је тешко/немогуће пронаћи у мноштву јер се не разликује од тога мноштва.

Још један локално обожен, њему синониман фразеологизам јесте (1194) *Iskat' koljenac i boturu* D. Међу непознатим речима у Даничићевим пословицама аутор издваја *кољенац* – „што i koljence, ima i Mikalja i po njemu Stulić” (Даничић 2024: 20). РЈАЗУ под одредницом *koljence* (s. v., РЈАЗУ) ову пословицу наводи уз значење зглоба, колена на стабљиви биљке. Као непознату лексему Даничић издваја и *ботур* – „Bogišić mi pisa da je to rogoz ili druga trava nalik na rogoz” (Даничић 2024: 18), а исто потврђује и РЈАЗУ (s. v. *botur*). Апстрактно фразеолошко значење настало је метафоричком транспозицијом значења мотивационе базе 'тражити један чвор, зглоб (интернодијум) међу мноштвом истоврсних стабљика'.

Фразеолошки творбени модел може се пратити даље. Оба фразеологизма синонимна су са интернационалном јединицом *тражити иглу у пласту сена* (s. v. *игла*, РСАНУ). Да порекло ове јединице не треба тражити у аутентичној дијалекатској српској грађи говори следећи податак у РСАНУ – фразеологизам се наводи без примера употребе; лексикограф га је унео (под ознаком *Ред.*) јер га је имао у свом језичком осећању, али није нашао потврду у грађи за израду речника. Није посведочен код Вука нити у РЈАЗУ. Посведочен је широм словенског и западноевропског простора, уп. нпр.: рус. *как (будто, словно) игóлка в стогу сена* (s. v., БТСРЯ); шп. *buscar una aguja en un pajar* (s. v., TDHLE); фр. енг. *needle in a haystack* (s. v., Dictionary.com); то говори о његовом вероватном несловенском пореклу, имајући у виду мето-

¹¹ Довољно је укуцати у интернет претраживач кључне речи попут 'потрага за јеленским роговима', 'јеленски рогови', 'shed hunting' и сл. и погледати резултате претраге.

лошке поступке одређивања порекла фразеолошке јединице (Толстој 1973; Валтер/Мокијенко 2018).

Фразеологизам се у латинском облику *acum in meta foeni quaerere* не налази у списку паремија Еразма Ротердамског. Међутим, на распрострањеност јединице у латинској и народној западноевропској традицији указује А. Веселинг, који подсећа да Еразмо у *Annotationes in Marcum* користи поређење „*velut aciculam, quod aiunt, in acervo quaerentes*”, док се формула *acum in meta foeni quaerere* сматра латинском јединицом каснијег, вероватно средњовековног порекла: „This expression is not found in this form in ancient texts. A Latin version of later (medieval?) origin is *acum in meta foeni quaerere*” (Веселинг 2015: 44).

Најранија позната потврда енглеског фразеологизма је из 16. века, из писма Томаса Мора Џону Фриту (1532): „For why to seek out one line in all his books, were to go look a needle in a meadow” (More 1947: 72), док је најстарија потврда у шпанском језику из 1627. године (s. v. *buscar una aguja en un pajar*, TDHLE).

Анализирани дубровачки фразеологизми ове групе представљају специфичну локалну реализацију добро познатог интернационалног фразеолошког творбеног модела.

3. Уместо закључка

Представљена грађа показује да компонентни фразеологизми с глаголом *искати* не чине јединствен творбени модел, већ скуп сродних, али ипак различитих структурно-семантичких модела који се у фразеологизацији обједињују општим апстрактним значењем 'настојати доћи до онога до чега се не може доћи / што се не може остварити', тј. 'радити веома тежак / узалудан / немогући посао'. Немогућност описане радње произлази из:

- (1) околности које онемогућавају прибављање реално постојећег објекта;
- (2) покушаја поновног успостављања већ постојећег односа;
- (3) непостојећег објекта потраге;
- (4) крајње отежане потраге за издвојеним елементом у мноштву истоврсних елемената.

Посматрани заједно, ови модели образују континуум који се простира од крајње отежаног остварења жељеног циља, преко његове недоступности у датим околностима, до логичке или онтолошке немогућности у природи онога чему се тежи. Управо се на крајњем полу тог континуума јављају прототипични примери адинатона.

Анализа показује да дубровачки корпус представља језички и културолошки аутентичну реализацију различитих модела *impossibilia*.

Напоследку, и ова кратка, корпусом омеђена анализа показује две важне ствари: (1) Даничићеве *Poslovice* садрже бројне и разноврсне фразеологиз-

ме у ужем смислу, што ову грађу чини изузетно значајном за истраживања српске историјске фразеологије; (2) увид у мали сегмент грађе открива сложену језичку слику света, чије ће потпуније сагледавање захтевати систематична паремиолошка и фразеолошка истраживања.

Извори

- БТСРЯ:** *Большой толковый словарь русского языка*, гл. ред. С. А. Кузнецов, Санкт Петербург: Норинт, 1998 (первое издание), публикуется в авторской редакции 2014 года. Доступно на: <http://www.gramota.ru> (приступ: 27. 4. 2026).
- Вук [1836] 2015:** В. С. Караџић, *Српске народне пословице*, прир. М. Шћепановић, Београд: Јасен.
- Даничић 2024 [1871]:** Ђ. Даничић, *Пословице, на свијет издао Ђ. Даничић, Фототипско издање с регистрама*, ур. Д. Мршевић-Радовић, А. Милановић, Београд: Филолошки факултет.
- РЈАЗУ:** *Rečnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1880–1976.
- РСАНУ:** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XXII, Београд: САНУ, 1959–.
- СМ:** *Словенска митологија, енциклопедијски речник*, ред. С. Толстој, Ј. Раденковић, Београд: Zepher Book World, 2001.
- СМР:** Ш. Кулишић, П. Ж. Петровић, Н. Пантелић, *Српски митолошки речник*, Београд: Нолит, 1970.

- CPG II 1851: Leutsch, E. L. von (ed.), *Corpus paroemiographorum Graecorum*, t. II. Gottingae: Dieterich, 1851.
- Desiderius Erasmus: *Adagia*, Titels van de Adagia; naar de editie-Clericus, Leiden 1703 (tomus II). Digitaal uitgegeven door Paula Koning (Rotterdam). Leiden University. Доступно на: <https://www.let.leidenuniv.nl/Dutch/Latijn/ErasmusAdagia.html> (приступ: 27. 4. 2026).
- More 1947: T. More, *The English Correspondence of Sir Thomas More*, ed. Elizabeth Frances Rogers, Princeton: Princeton University Press, 1947. Electronic edition. Thomas More Studies. Доступно на: <https://thomasmorestudies.org/wp-content/uploads/2020/09/EnglishCorrespondence-etext.pdf> (приступ: 27. 4. 2026).
- Dictionary.com. 2026. Доступно на: <https://www.dictionary.com> (приступ: 27. 4. 2026).
- TDHLE: *Tesoro de los diccionarios históricos de la lengua española*. Madrid: Real Academia Española, 2021. Доступно на: <https://www.rae.es/tdhle> (приступ: 27. 4. 2026).

ЛИТЕРАТУРА

- Балабанић 1991:** J. Balabanić, Muzej obitelji Aletin u 18. stoljeću u Dubrovniku, *Anali*, 29 (1991), 207–210.
- Бирх et al. 2020:** А. К. Бирх et al., Контрапункты современной фразеологии. К юбилею проф. В. М. Мокиенко, *Вестник РУДН. Серия: Теория языка. Семиотика. Семантика*, 11 (3), 425–433.
- Бојовић/Мршевић Радовић 2024 [1996]:** З. Бојовић, Д. Мршевић-Радовић, Пословице Ђуре Даничића, у: *Пословице, на свијет издао Ђ. Даничић, Фототипско издање с регистрима*, ур. Д. Мршевић-Радовић, А. Милановић, Београд: Филошки факултет, 187–192.
- Валтер/Мокиенко 2018:** Н. Walter, V. Mokienko, Urslawische Phraseologie: Mythos oder Legende?, *Deutsche Beiträge zum 16. Internationalen Slavistenkongress Belgrad 2018* (Herausgegeben von S. Kempgen, M. Wingender und L. Udolph), Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 331–340.
- Веселинг 2015:** А. Wesseling, Latin and the Vernaculars: The Case of Erasmus, *Bilingual Europe, Latin and Vernacular Cultures, Examples of Bilingualism and Multilingualism c. 1300–1800*, ed. J. Bloemendal (Erasmus University Rotterdam), *Brill Studies in Intellectual History*, gen. ed. Han van Ruler, Leiden–Boston: Brill, 30–49.
- Вуловић 2015:** Наташа Вуловић, *Српска фразеологија и религија. Лингвокултуролошка истраживања*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Вуловић/Миланов 2018:** Н. Вуловић, Н. Миланов, Фразеолошки речници, у: *Српска лексикографија од Вука до данас, Каталог изложбе*, ур. М. Тешић, Р. Драгићевић, Н. Ивановић, Београд: САНУ, Савез славистичких друштава Србије, 203–215.
- Зикова 2019:** I. Zykova, *Konceptosfera kulture i frazeologija, Teorija i metode lingvokulturološkog proučavanja*, prevela B. Barčot, Zagreb: Srednja Europa, [2014].
- Касумовић 1911:** I. Kasumović, Hrvatske i srpske narodne poslovice spram grčkih i rimskih posloviceâ i krilaticâ, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga 189, Razredi historičko-filološki i filozofičko-juridički*, 116–276.
- Лома 2002:** А. Лома, *Пракосово. Словенски и индоевропски корени српске епике*, Београд: Балканолошки институт, САНУ.
- Мелерович/Мокиенко 2008:** А. М. Мелерович, В. М. Мокиенко, *Семантическая структура фразеологических единиц современного русского языка*, Кострома: Костромской государственный университет имени Н. А. Некрасова.
- Мокиенко 20189:** В. М. Мокиенко, *Славянская фразеология*, Москва: Высшая школа.
- Мршевић Радовић 1987:** Драгана Мршевић-Радовић, *Фразеолошке глаголско-именичке синтагме у савременом српскохрватском језику*, Београд: Филолошки факултет.

- Мршевић Радовић ²2014:** Драгана Мршевић-Радовић, *Фразеологија и национална култура*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Ожегов 1974:** С. И. Ожегов, *Лексикологија. Лексикографија. Култура речи*, Москва: Висшая школа.
- Толстој 1973:** Н. И. Толстой, О реконструкции праславянской фразеологии, *Славянское языкознание*, VII Международный съезд славистов, Варшава, авг. 1973 г. Доклады советской делегации, 272–293.
- Толстој 1995:** Н. И. Толстој, *Језик словенске културе*, Ниш: Просвета.
- Франић 2004:** I. Franić, Jezična analiza dubrovačke zbirke poslovice *Proričja slovinska iz 1697. g.*, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 30 (2004), 31–58.

Katarina Begović

PHRASEOLOGICAL MODELS EXPRESSING THE MEANING
 'A FUTILE TASK' IN DANIČIĆ'S *POSLOVICE*
 – Component Phraseological Units Containing the Verb *iskati* –

Summary

This paper examines component phraseological units containing the verb *iskati* ('to seek') in Đuro Daničić's collection *Poslovice* (1871). The analyzed units share the common phraseological meaning 'to strive to attain what cannot be attained or realized'. The study identifies the principal (structural-)semantic models on the basis of the primary denotation underlying the phraseological meaning. These models form a continuum ranging from the extremely difficult attainment of a desired goal, through its inaccessibility under particular circumstances, to the logical or ontological impossibility inherent in the very nature of the object or goal pursued. Special attention is paid to the relationship between local Dubrovnik realizations and international phraseological models of impossibilia. The analysis demonstrates that the Dubrovnik corpus represents a linguistically and culturally authentic concretization of international impossibilia models. At the same time, even this limited corpus reveals the richness of the phraseological material preserved in Daničić's collection and points to the complex linguistic worldview embedded in it, whose fuller understanding will require further systematic research in Serbian historical phraseology and paremiology.

Keywords: Đuro Daničić; proverbs; historical phraseology; history of the Serbian language; phraseological models; *impossibilia*; the verb *iskati* ('to seek').